

HVILKEN TYPE VIDEN ER BÆREDYGTIG VIDEN?

DATABASER, ÅRSRAPPORTER OG SOCIAL SCIENCE AND HUMANITIES

STEFFEN DALSGAARD & KRISTIAN CEDERVALL LAUTA

Vi kan takke den danske regering for, at hockeystaven i de danske mediers bevidsthed er gået fra at være et sportsredskab til at være en model for, hvordan klimaet kan reddes gennem teknologisk udvikling.

Hockeystaven er hermed blevet et symbol på den skråsikre tro på, at tekniske løsninger, hvis blot vi venter længe nok, vil accelerere den grønne omstilling. Hockeystaven, og tankegodset der fører til den konklusion, kommer ikke ud af ingenting. I årevis har det været almindeligt antaget, at innovation generelt, og bæredygtig innovation i særdeleshed, drives af de tekniske videnskaber. Der er bare én udfordring: bæredygtig omstilling er ikke et teknisk problem. Det er faktisk hverken et "problem" i traditionel forstand eller teknisk. Verden kan ikke fikses, men må grundlæggende ændres. Du kan, med en løs omskrivning af Einstein, ikke løse et problem med den tænkning, der skabte det selvsamme problem.

Det er heldigvis samtidig bredt accepteret, at der er behov for at trække på mange - hvis ikke alle - akademiske vidensgrene i forsøget på at gennemføre den grønne omstilling. Ikke mindst hvis denne omstilling også skal

være bæredygtig i et bredere perspektiv. Det betyder, at de nødvendige ændringer vil være vidtgående både for individer, for offentlige organisationer og for private virksomheder. For virksomheder er dette ekstra udfordrende, da det indebærer en gentænkning af selve formålet med virksomhedens produkter og dagligdag. Men selv når mange virksomheder og offentlige organisationer erkender og tydeligt italesætter denne radikale indsigt, så udmøntes deres behov for transformationer ofte i 'tekniske' løsninger. Et eksempel er den socialdemokratiske regerings store satsning på fire InnoMissions, hvor fokus blandt andet er på fangst af drivhusgasser fremfor omorganisering eller nedskalering af forbrug. Samfundsvidenskabelige og humanistiske bidrag (ofte koblet sammen under forkortelsen 'SSH' fra 'Social Science and Humanities') bliver derimod tit skøjtet henover uden nogen klar idé om, hvad disse bidrag består i, eller det bliver reduceret til at handle om 'adfærd' eller 'governance' (som i sig selv kan dække over en del uklare formodninger om menneskelig handling og livsformer).

Selvom denne artikels to forfattere har haft talrige sjove diskussioner i DUA, så var det faktisk via fælles samarbejdspartnere i innovationspartnerskabet, Ørestad Innovation City Copenhagen, at vi fandt ud af, at vi både delte en frustration over troen på hockeystavskurven og en nysgerrighed over rækkevidden af vores egne fagfelters vigtighed i bæredygtighedssammenhæng. Des mere vi dykkede ned i problemstillingen, des mere gik det op for os, hvor uspecificerede og udokumenterede vores discipliners bidrag egentlig var i praksis. I

denne sammenhæng kan det dog pointeres, at det altid er svært at sætte ord på, hvordan en bestemt lov konkret har indvirkning på borgeres valg og moral i hverdagen, eller hvad det vil sige at lave 'en kulturændring', uanset hvordan dette luftige begreb end defineres. Vi var dog alligevel forbavsede over, hvor lidt SSH-faglighederne blev anerkendt som kilden til løsninger i et erhvervsliv, hvor der efterhånden er mange humanister og samfundsfaglige kandidater ansat i nøglestillinger. Vidensoutput og bæredygtighed er i virksomhedssammenhæng stadig domineret af tekniske løsninger fremfor organisatoriske og kulturelle. Der mangler simpelthen viden om, hvor SSH-viden 'bliver af' i virksomheder. Selv når den italesættes fagligt, så er spørgsmålet, hvordan den anvendes og integreres med de tekniske perspektiver. Hvordan bliver SSH-viden reelt anset og anvendt til at fremme bæredygtighed i dansk erhvervsliv? Dette indebærer blandt andet spørgsmålet om, hvordan FNs verdensmål faktisk blev implementeret i virksomheder, og hvordan våde og tørre fagfelter kunne integreres for at tillade en tværfaglig og holistisk tilgang til bæredygtighed og kamp mod klimaforandring.

Kommentatorer hævder, at opsplittningen mellem våde og tørre videnskaber i dag er stærkere end i 1959, da naturvidenskabsmanden og forfatteren C.P. Snow gav sin berømte forelæsning om "De to kulturer". Henvisninger til SSH-viden har tit været fraværende fra tværfaglige fondsuddelinger, og SSH-viden har mest været brugt i forbindelse med strategiske interventioner eller direkte instrumentelle løsninger. Det vil vi dog gerne udfordre ved at finde et mere stringent empirisk grundlag at udtale os ud fra og dermed finde ud af, hvorvidt og hvordan SSH-eksper-tise er anvendt til bæredygtige løsninger uden for universitetsverdenen. Et problem er, at samfundsvidenskaberne og humaniora alt for ofte selv er uklare i forhold til deres bidrag. Som beskrevet ovenfor har vi simpelthen ikke i tilstrækkeligt omfang anskueliggjort, hvor SSH-viden faktisk spiller en betydningsfuld rolle. Det er for eksempel svært at kortlægge og visualisere kulturændringer eller ændringer i opfattelser og tænke-måder i modsætning til opfindelser og implementeringer af teknologier; det betyder helt konkret, at virksomheder har vanskeligt ved at anskueliggøre den direkte økonomiske gevinst i forhold til fremtidige investorer eller nuværende aktionærer. Hvor meget mere bliver din virksomhed værd,

hvis du har et bæredygtigt arbejdsmiljø, har udarbejdet procedurer for at garantere bæredygtighed af dine forsyningslinjer, eller nu formår at indregne klimaeffekten af dine produkter ud over det direkte CO₂-aftryk? Hvad er den økonomiske værditilførsel af at skabe et miljø med garanti for kritiske spørgsmål og kritisk tænkning eller for den sags skyld ordentlig retlig 'compliance'? Imens nogle af disse spørgsmål bliver indirekte adresseret som risikoanalyser, bliver deres produktive værdi sjældent synliggjort. Resultatet af alt dette er, at der er for lidt viden om, hvordan forskellige fagfelter anvendes og integreres i praksis i forskellige typer af virksomheder.

Takket være tilfældets guddommelige magi fandt vi heldigvis en løsning - om ikke på klimakrisen og på hvordan SSH-viden bliver bedst synliggjort i forbindelse med den grønne omstilling - så i hvert fald på, hvordan vi som forskere kunne adressere vores sorte boks på en måde, som kunne trække på vores faginteresser: IT, data, antropologi og jura. I 2015 vedtog Folketinget nemlig en paragraf til årsregnskabsloven, der pålægger mellemstore og store virksomheder at rapportere om deres samfundsansvar. Dette indebærer, at de skal rapportere om bæredygtighedstiltag i forbindelse med afgivelsen af årsregnskaber til Erhvervsstyrelsen. Her skal årsregnskabet ifølge paragraf 99a indeholde "en ikke-finansiell redegørelse for samfundsansvar. Redegørelsen skal indeholde oplysninger om miljøforhold, herunder virksomhedens arbejde med at reducere klimapåvirkningen ved virksomhedens aktivitet, sociale forhold, personaleforhold og forhold vedrørende respekt for menneskerettigheder, bekæmpelse af korruption og bestikkelse." Vores idé er at benytte denne rapportdel af årsregnskaberne som et empirisk grundlag, der kan give kvalitativ indsigt i, hvordan forskellige typer af store danske virksomheder selv fortolker og rapporterer om fænomenet 'bæredygtighed' og hvilken type faglighed, de forbinder med det. Dertil vil vi kunne vurdere, hvor ofte de forskellige fortolkninger går igen. Vores mål er at udbygge dette til en database, der kan inspirere virksomheder til at forfølge nye måder at anskueliggøre de typer af viden og tiltag, de anvender i deres planer. Dermed kan vi både danne grundlag for en mere nuanceret debat om SSH-videns integration i strategiske dele af bæredygtig omstilling, og vi kan forhåbentligt bidrage til at synliggøre hvilke bæredygtige visioner, der virker i praksis, og hvorfor.